

Yhteiskuntatieteellinen tutkimus ja metodologia Suomessa.

Katsaus kotimaisten aikakauslehtien artikkeleihin 1990–2018

Hannu Lehti, Janne Salminen, Aki Koivula ja Pekka Räsänen

Sosiologia, Psykologia ja Kansantaloudellinen aikakauskirja ovat kaikki tunnettuja suomalaisia oman tieteenalansa pitkään ilmestyneitä aikakauslehtiä. Harvoin niistä on kuitenkaan tehty vertailevaa tutkimusta pitkällä aikavälillä. Hannu Lehti ja tutkimusryhmä ovat tähän työhön ryhtyneet ansiokkaalla tavalla. He ovat vertailleet näissä lehdissä julkaistuja artikkeleita vuosina 1990–2018. Heidän kohteenaan ovat olleet julkaisujen tieteelliset lähtökohdat, käytetyt tutkimusmenetelmät, vertailevat asetelmat julkaistuissa artikkeleissa ja pyrkimys yleistettävyyteen käytettyjen aineistojen perusteella. Näin piirtyy mielenkiintoinen kuva tieteenalojen eroista ja yhtäläisyyksistä.

Johdanto

Yhteiskuntatieteissä objektiivinen mittaaminen on haasteellista, koska tutkijan erilaiset ennakkoluulot ja lähestymistavat voivat ohjata tutkimusta. Metodologisessa kirjallisuudessa puhutaan usein pyrkimyksestä objektiivisuuteen ja on jopa väitetty, että yhteiskunnallisen tutkimuksen pitäisi olla ennemmin ymmärtävää kuin selittävää, koska objektiivisuuden ihanteeseen ei voida päästä (Alasuutari, 1996). Viime aikoina myös julkisessa keskustelussa on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota yhteiskuntatieteiden objektiivisuuteen (Kanniainen 2011; SK, 2020; HS, 2021). Tutkimusten objektiivisuutta ja siihen liittyviä kriteerejä on lisäksi testattu tehtäilemällä erilaisia ideologia huijausartikkeleita (Sokal, 2001; Pluckrose & Lindsay, 2020). Näiden kansainvälisissä aikakauslehdissä julkaistujen tulosten perusteella on väitetty, että ainakin osaa sosiaalietieteellisestä tutkimuksesta vaivaa objektiivisuuden puute, kun tutkimus sekoittuu aktivismiin ja mielipidevaikuttamiseen, eikä tutkimuk-

sissa sovelleta tieteellisiä menetelmiä (Pluckrose & Lindsay, 2020).

Aikaisemmissa tutkimuksissa on tuotu esiin tietynlaisia trendejä, jotka kuvaavat yhteiskuntatieteellisten tutkimusalojen kehitystä: Esimerkiksi sosiologian kansallisissa julkaisuissa on lisääntynyt kvalitatiivisten tapaustutkimusten määrä (Erola, Reimer, Räsänen & Kropp, 2015; Erola & Räsänen, 2007). Taloustieteissä empiiriset julkaisut ovat saaneet lisää tilaa teoreettisten julkaisujen vähennyttyä (Honkapohja, 2010). Psykologisissa tutkimuksissa ovat taas korostuneet pienet ja valikoituneet otokset, joiden pohjalta tehtävät empiiriset analyysit eivät ole toistettavissa (Serra-Garcia & Gneezy, 2021). Aiemmissa tutkimuksissa ei ole kuitenkaan vertailtu eri tieteenaloja keskenään, eikä toisaalta arvioitu tarkemmin tutkimusten metodologisia lähtökohtia.

On tärkeää, että yhteiskuntatieteellisten alojen menetelmiä arvioidaan ja verrataan läpinäkyvästi toisiinsa sekä osoitetaan, mitä menetelmiä eri yhteiskuntatieteellisillä aloilla käytetään ja voidaan niiden tuloksia ylipäänsä objektiivisesti

yleistä. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarkastella kolmen suomalaisen yhteiskuntatieteellisen tutkimusalan tilaa havainnoimalla niiden johtavissa suomalaisissa aikakauskirjoissa julkaistujen tieteellisten artikkeleiden tutkimusmetodologioita.

Yhteiskuntatieteellisten oppiaineiden menetelmien samankaltaisuus edistää tieteiden välistä vuoropuhelua, mikä mahdollistaa yhteiskunnallisten ilmiöiden syvällisemmän ymmärtämisen. Yhteiskuntaa koskevat ongelmat harvoin noudattavat tieteenalojen rajoja (Mikkeli & Pakkasvirta, 2007). Yhteneväiset menetelmät ovat erityisen tärkeitä nykyisessä monitieteisessä tutkimusmaailmassa, mutta ne luovat osaltaan myös laajempaa pohjaa poliittiselle päätöksenteolle. Objektiviisuuden ja subjektivisuuden vaatimusten erot saattavat vaihdella eri yhteiskunnallisilla aloilla, mikä puolestaan heijastuu metodologisiin eroihin.

Olemme kiinnostuneita sosiologian, psykologian ja taloustieteen metodologisista eroista kansallisissa aikakauslehdissä. Tutkimme lehtiaineiston avulla, miten alat vastaavat toisiaan ja perustuvatko näiden kolmen alan julkaisut samoihin tieteellisiin lähtökohtiin, menetelmiin, vertailevaan asetelmaan ja yleistettävyyteen. Keskitymme pelkästään kotimaisiin aikakauslehtiin. Valittua rajausta voidaan perustella sillä, että Suomessa kaikilla kolmella alalla on oma oppiainekohtainen tieteellinen aikakauslehti. Emme esitä, että vertailumme alojen välillä olisi alakohtaisesti kattava. Kuten tunnettua, suurimmat julkaisumäärät kohdistuvat kaikilla kolmella alalla kansainvälisiin julkaisuihin. Tästä huolimatta voidaan väittää, että kotimaiset aikakauslehdet tarjoavat suuntaviivoja tieteenalojen kansallisista julkaisukäytännöistä.

Koska monitieteisyyden vaatimus on noussut viime vuosikymmenen aikana erityisen tärkeäksi tutkimuksen tekoa ohjaavaksi tekijäksi, menetelmällisten erojen tarkastelun avulla pohdimme etenkin sitä, missä määrin tieteiden välinen vuoropuhelu on mahdollista. Valitsimme nämä kolme

tieteenalaa tutkimuksemme kohteeksi, koska ne vastaavat tutkimuskohteiltaan eniten toisiaan yhteiskuntatieteellistä aloista. Psykologiassa, sosiologiassa ja taloustieteissä tutkitaan osittain samoja ilmiöitä ja niitä voidaan pitää myös niin sanottuina johtavina alasuuntauksina yhteiskuntatieteissä.

Tarkastelumme kohteena ovat Sosiologia- ja Psykologia-lehden sekä Kansantaloudellisen aikakauskirjan suomenkieliset tieteelliset artikkelit. Vertailemme artikkeleja seuraavasti: Ensin arvioimme kaikista artikkeleista teoreettisten ja empiiristen artikkeleiden osuudet, jonka jälkeen

keskitymme tarkemmin empiirisiin artikkeleihin analysoimalla kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten tutkimusten osuudet. Lisäksi tarkastelemme vertailevien tutkimusten ja yleistettäviin aineistoihin perustuvien tutkimusten osuuksia. Tarkastelumme ulottuu kaikkiin mainituissa aikakauslehdissä julkaistuihin tieteellisiin artikkeleihin vuosilta 1990–2018. Tämän aineiston avulla voimme tarkastella julkaisujen ajallista kehitystä alojen

YHTEISKUNTATIETEELLISTEN
OPPIAINEIDEN MENETELMIEN
SAMANKALTAISUUS EDISTÄÄ
TIETEIDEN VÄLISTÄ VUORO-
PUHELUA, MIKÄ MAHDOLLIS-
TAA YHTEISKUNNALLISTEN
ILMIÖIDEN SYVÄLLISEMMÄN
YMMÄRTÄMISEN. YHTEISKUN-
TAA KOSKEVAT ONGELMAT
HARVOIN NOUDATTAVAT TIE-
TEENALOJEN RAJOJA (MIKKELI
& PAKKASVIRTA, 2007).

sisällä ja alojen välillä.

Suomalaisten yhteiskuntatieteiden ominaispiirteitä ei ole arvioitu aikaisemmin vertailevasti aikakausiaineistojen avulla, vaikka aikaisemmin eri alojen sisällä tutkimusta onkin tehty. Tieteenalakohtaisissa tarkasteluissa on keskitytty esimerkiksi kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen eroihin eri aikoina (esim. Räsänen, Erola & Härkönen, 2005; Saarinen, 2007) tai eri maissa (Honkapohja, 2010). Lisäksi suomalaisten professorien tieteellisiä julkaisumääriä on vertailtu ala- ja yliopistokohtaisesti (esim. Kivinen & Hedman, 2019; Oksanen, 2019; Toivanen, 2010).

Tieteenalojen metodologiset piirteet

Tarkastelun kohteena olevia tieteenaloja ja niiden tutkimusta on mahdollista määritellä monella eri tavalla. Nykymuodossaan jokainen oppiala jakau-

tuu moniin erityisaloihin ja teoriasuuntauksiin, minkä vuoksi tieteenalojen yksityiskohtainen erittely ei ole käytännössä edes mahdollista. Yleisellä tasolla sosiologian, taloustieteen ja psykologian välille on kuitenkin löydettävissä erottavia tekijöitä, jotka antavat tieteenaloille omat tunnuspiirteensä.

Sosiologia voidaan nähdä yleisenä yhteiskuntatieteenä, joka tarkastelee yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta (Erola & Räsänen, 2014a). Sosiologiassa painotetaan yksilöiden sijaan sosiaalisia yhteisöjä ja sitä, miten ihmiset toimivat ryhmän tai yhteisön osana. Sosiologialla on erilaisia tehtäviä. Yhtenä näistä on yhteiskunnallisten ilmiöiden kuvaaminen, selittäminen ja ymmärtäminen. Sosiologia pyrkii myös ratkaisemaan yhteiskunnallisia ongelmia ja palvelemaan yhteiskuntasuunnittelua.

Lisäksi sosiologian tehtävänä voidaan pitää yhteiskuntakriittisyyttä eli vallitsevien käytäntöjen sekä yhteiskunnallisten epäkohtien paljastamista ja arvostelua. Toisaalta tähän kriittisyyteen kuuluu ihmisten arjessa ilmenevien vakiintuneiden ajattelutapojen kyseenalaistaminen (Toivonen, 2004).

Suomalainen sosiologia kasvoi voimakkaasti 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa samaan aikaan korkeakoululaitoksen laajenemisen kanssa (Erola & Räsänen, 2014a). Voimakasta kasvua leimasi menetelmällisesti tilastotieteeseen perustuva kvantitatiivinen survey-tutkimus (esim. Alatalo, 2005, 73; Puuronen, 2005). 1980-luvun alussa sosiologiassa tapahtui niin sanottu kielellinen käänne ja laadulliset menetelmät sekä subjektiivinen tutkimusote, jotka perustuvat haastatteluihin ja tekstianalyysiin, tulivat vallitsevaksi tavaksi analysoida aineistoja (esim. Kuortti & Mäntynen, 2008).

2000-luvun alun sosiologian erityispiirteenä on menetelmien merkitysten kasvaminen, mihin on osaltaan vaikuttanut kehittynyt teknologia. Nykyään esimerkiksi tutkimusaineiston kerääminen on helpompaa kuin aiemmin. Kehityksestä huolimatta tämän päivän sosiologian haasteina ovat edelleen sekä teorian ja empirian välinen

kuilu että määrällisen ja laadullisen tutkimuksen näkeminen toisilleen vastakkaisina (Erola & Räsänen, 2014b). Sosiologiaa pidetään nykyään pluralistisena tieteenalana ja menetelmiltään se on hajaantunut eri koulukuntiin (Erola, Reimer, Räsänen & Kropp, 2015).

Taloustieteen tarkoituksena on tutkia yksilöiden tekemiä valintoja niukkuuden vallitessa. Tällä perusteella tutkimuskohteeksi voidaan määritellä toimijoiden kannustimet ja valintakäyttäytyminen (Begg, Fischer & Dornbusch, 2008). Usein tutkimus kohdistuu esimerkiksi hyödykkeiden kulutukseen, tuotantoon, resurssien allokointiin, markkinakäyttäytymiseen sekä talouskasvuun ja rahatalouden ominaispiirteiden muutoksiin. Suomessa taloustiedettä on kutsuttu myös kansantaloustieteeksi erotuksena liiketaloustieteestä. Tällöin tarkoituksena on korostaa yritys- ja liiketoimintaa laajempaa tiedonintressiä, joka kattaa kansallisvaltioiden rahatalouden kokonaisuudessaan.

Taloustieteelliset teoriat ja menetelmät perustuvat useimmiten matemaattisiin malleihin ja hyötyfunktioihin sekä kvantitatiiviseen tutkimukseen. Niin kansainvälisesti kuin myös Suomessa taloustiede pohjautuu uusklassiseen koulukuntaan, jossa oletetaan, että toimijat tekevät päätöksiä rationaalisesti (Vartiainen, 2016). Uusklassinen suuntaus on kvantifioivaa ja se lähestyy metodologialtaan luonnontieteitä (Vartiainen 2016, 26–27)

Uusklassismi taloustieteen paradigmana on pitänyt valta-asemansa aina näihin päiviin asti, vaikka käyttäytymistaloustieteellinen koulukunta on noussut haastamaan sen ydinoletuksia toimijoiden rationaalisuudesta (Vartiainen, 2008). Suomessa käyttäytymistaloustieteellinen koulukunta on jäänyt uusklassismia pienempään asemaan. Viime vuosikymmeninä taloustiede on kehittynyt yhä enemmän empiiriseksi. Taloustieteessä tapahtunut ”uskottavuusvallankumous” on tuonut koeasetelmat ja näennäiskokeet vallitseviksi menetelmiksi (Angrist & Pischke, 2010). Esimerkiksi poliittisten päätösten vaikutuksia pyritään arvioimaan tutkimusmenetelmillä, jotka mahdollistavat kau-

SOSIOLOGIA VOIDAAN NÄHDÄ YLEISENÄ YHTEISKUNTATIE- TEENÄ, JOKA TARKASTELEE YKSILÖN JA YHTEISKUNNAN VÄLISTÄ SUHDETTA (EROLA & RÄSÄNEN, 2014A).

saalien yhteyksien analysoinnin korrelaatioiden sijaan (Ilmakunnas, 2019). Suomessa kiinnostus akateemisen taloustieteen menetelmiä kohtaan on lisääntynyt ja taloustieteellinen tutkimus on saanut rahoitusta esimerkiksi politiikka-arviointeihin yhä enemmän (Kangas, Jauhiainen & Simanainen, 2020; Ilmakunnas, 2019; Valtioneuvosto, 2017).

Psykologian tarkoituksena on tutkia yksilöiden käyttäytymistä ja ymmärtää sen taustalla olevia psyykkisiä eli mielensisäisiä vaikuttimia. Nykyisen modernin psykologian kehitykselle voidaan pitää Suomessakin keskeisenä psykometriikkaa ja laboratoriotutkimuksen vakiintumista toisen maailmansodan jälkeen. Monimuuttujateknikoita ja niiden sovelluksia käytettiin innokkaasti esimerkiksi persoonallisuuden rakenteiden tutkimuksessa jo 1950-luvulla (Takala, 1979, 20). Vaikka psykologiassa konstruktionismi valtasi alaa 1970-luvun loppupuolelta alkaen, nykyään psykologia perustuu suurilta osin koeasetelmiin, psykometriikkaan ja kognitiiviseen teoriaan. (Silvonen 2017, 91). Kognitiivisesta psykologiasta on tullut psykologian valtavirtaa 1990-luvulta lähtien.

Monissa Euroopan maassa sosiaalipsykologia on eriytynyt psykologiasta erillisiksi tutkinnoiksi ja oppiaineiksi. Suomessa tilanne on ollut tämä jo 1970-luvulta lähtien ja se on näkynyt myös tutkimuksen eriytymisenä (esim. Eskola, 1982; Oksanen, 2019). Siinä missä sosiaalipsykologiassa on ollut yhtymäkohtia sosiologiaan ja metodologisilta lähtökohdiltaan moninaisempiin sosiaalitieteisiin, on suomalainen psykologia kehittynyt vahvemmin fysiologiseksi ja neurotieteelliseksi tutkimukseksi, joka on lähellä lääketieteellistä tutkimusta.

Lyhyesti läpikäydyistä oppiaine-eroista huolimatta yhteiskuntatieteiden tutkimusmenetelmät ja -asetelmat perustuvat samoihin lähtökohtiin, jotka mahdollistavat tieteenalojen välisen vertailun ja vuoropuhelun. Tieteenalojen välinen yhteistyö onkin noussut tärkeäksi tekijäksi myös tiedepoliitikassa viime vuosikymmeninä ja yhteistyötä yli tieteenalarajojen edellytetään yhä enemmän myös

yliopistojen taholta. Toimivan yhteistyön vuoksi on tärkeää tietää, kuinka samanlaisia tai erilaisia suomalaiset yhteiskuntatieteet ovat lähtökohdiltaan, tutkimusasetelmiltaan ja -menetelmiltään. Muutoin vaarana on tieteenalojen ja oppisuuntauksien leiriytyminen. Tämä tarkoittaa sitä, että yksittäisten tieteenalojen löydökset jäävät pienten piirien keskuuteen, eikä tarkasteltavien ilmiökokonaisuuksien osalta synny yhteiskunnallista vuoropuhelua. Tällaisissa tapauksissa myös tutkimusjulkaisujen lukijakunta jää vähäiseksi tai jopa olemattomaksi.

TIETEENALOJEN VÄLINEN
YHTEISTYÖ ONKIN NOUSSUT
TÄRKEÄKSI TEKIJÄKSI MYÖS
TIEDEPOLITIIKASSA VIIME
VUOSIKYMMENINÄ JA YHTEIS-
TYÖTÄ YLI TIETEENALARAJOJEN
EDELLYTETÄÄN YHÄ ENEMMÄN
MYÖS YLIOPISTOJEN TAHOLTA.

Yhteiskuntatieteiden keskeisiä tavoitteita ovat sosiaalisten ilmiöiden kuvaaminen ja niitä koskevien ilmiöiden välisten yhteyksien ymmärtäminen. Ilmiöiden välisten yhteyksien tarkastelu edellyttää perinteisesti vertailevaa asetelmaa, joka mahdollistaa myös kausaalisen järjearklyn, eli mahdollisuuden kuvata sitä,

miksi ja miten erilaiset ilmiöt ovat syntyneet (Kaidesoja & Ylikoski, 2018). Jotkin yhteiskuntatieteilijät ovat huomauttaneet, että tutkimuksen pitäisikin perustua vertailevaan asetelmaan ja pyrkiä yleistettävyyteen, jotta se olisi yhteiskunnallisesti hyödyllistä (Goldthorpe, 2003; Esping-Andersen, 2000; Töttö, 2000).

Ilman vertailevaa asetelmaa empiirinen tutkimus on tapaustutkimusta, jonka avulla tarkastelukohteen ominaispiirteiden laajempia kytköksiä on mahdollton osoittaa (Goldthorpe, 2003). Vertailuasetelma tieteellisessä tutkimuksessa on usein tutkimuksen lähtökohhta, koska vertailemalla erilaisia havaintojoukkoja tai ajallisia konteksteja saadaan tietoa ryhmäkohtaisista eroista sekä niihin mahdollisesti kytkeytyvistä muutoksista. Vertailevan tutkimuksen heikkoudeksi saattaa puolestaan jäädä kyvyttömyys tunnistaa uusia yhteiskunnallisia ilmiöitä, mihin usein pystytään vastaamaan paremmin tapaustutkimuksella.

Vertaileva tutkimus mahdollistaa tutkimusten toistettavuuden, koska vertailevalla asetelmalla aikaisempaa tutkimusta voidaan koetella käyttämällä toisenlaisia aineistoja. Tapaustutkimuksessa

tarkoitus ei ole todentaa tai kumota aikaisempien tutkimuksien tuloksia, kuten vertailevassa tutkimuksessa. Ajatuksena on, että yksittäistapausten avulla voidaan kuitenkin laajentaa yleistä tietämystä yhteiskunnallista ilmiöistä tai hahmottaa aiempaa paremmin kohteena olevien ilmiöiden erityispiirteitä.

Viime aikoina on puhuttu psykologian toistettavuuskriisistä. Toistettavuuskriisi tarkoittaa sitä, ettei aiempien tutkimusten asetelmia ja niiden avulla tuotettuja tuloksia kyetä toistamaan riittävällä tarkkuudella. Kriisi ei johdu psykologisten tutkimusten vertailuasetelman puutteesta vaan siitä, että tutkimustulokset, joita ei saatu toistettua, on tehty pienillä ja valikoituneilla otoksilla (Serra-Garcia & Gneezy, 2021). Tutkimustulosten luotettavuus edellyttää tutkimuksen toistettavuuden ohella sellaisten otosten käyttöä, joiden pohjalta on mahdollista tehdä yleistyksiä (Freese & Peterson, 2018). Yleistettävyyttä toteutetaan yhteiskuntatieteissä yleensä satunnaistamismenetelmillä.

Tutkimusasetelma

Tarkastelemme seuraavaksi kolmessa suomalaisessa aikakauslehdessä julkaistuja artikkeleja niiden metodologisten ominaispiirteiden perusteella. Vertailemme lehtiaineiston avulla julkaisujen metodologisia tutkimustyyppisiä ja aineistojen analyysimenetelmiä. Sen lisäksi analysoimme, missä määrin empiiriset artikkelit perustuvat vertaileviin ja yleistäviin asetelmiin. Valitsimme tarkasteltavaksi kvantitatiivisen analyysin, koska haluamme esittää ajalliset muutokset mahdollisimman tarkasti. Lisäksi kvantitatiivinen tarkastelutapa näyttää suhteet täsmällisesti ja systemaattisesti toisin kuin kvalitatiivinen sisällön analyysi, jossa mahdollisuus erilaisille tulkinnoille on suurempi.

Tutkimme Sosiologia- ja Psykologia-lehden sekä Kansantaloudellisen aikakauskirjan tieteellisiä julkaisuja. Näytämme suomenkielisten aikakauslehtien eroja eri aloilla sekä vertailemme aloja seuraavasti: ensin arvioimme kaikista artikkeleista teoreettisten ja empiiristen artikkeleiden osuudet, minkä jälkeen keskityimme tarkemmin empiirisiin artikkeleihin analysoimalla kvantitatiivisten ja kva-

litatiivisten tutkimusten osuudet. Tarkastelemme lisäksi vertailevien tutkimusten osuuksia sekä yleistettäviin aineistoihin perustuvien tutkimusten osuuksia. Tarkastelut ajoittuvat kaikkiin mainituissa aikakauslehdissä julkaistuihin tieteellisiin artikkeleihin vuosina 1990–2018. Tämän aineiston avulla voimme tarkastella julkaisujen ajallista kehitystä alojen sisällä ja alojen välillä.

Tutkimuksen aineisto

Käyttämämme aineisto koostuu Sosiologia-lehden (tämän jälkeen Sosiologia), Psykologia-lehden (tämän jälkeen Psykologia) ja Kansantaloudellisen aikakauskirjan (KAK) tieteellisistä artikkeleista. Aineistomme sisältää näistä aikakauslehdistä kaikki tieteelliset artikkelit vuosilta 1990–2018. Ennen vuotta 2003 ilmestyneitä Psykologian julkaisuja ei ollut saatavilla verkosta, joten niistä käytiin läpi kirjastosta saadut paperiset painokset. Vuodesta 2003 lähtien Psykologian artikkelit olivat verkosta saatavilla Elektra-arkiston kautta. Sosiologian artikkelit olivat saatavilla myös Elektra-arkistosta vuodesta 1997 alkaen. Tätä vanhemmat painokset lainattiin kirjastosta. Kansantaloustieteelliset aikakauskirjat 1990-luvulta olivat saatavilla avoimesti verkossa Taloustieteellisen yhdistyksen arkistosta.

Tutkimuksen aineisto sisältää yhteensä 1345 artikkelia: Sosiologia sisältää 413, Psykologia 559 ja KAK 373 artikkelia. Koska aineistossamme on kaikki artikkelit 28 vuoden ajalta, se antaa kokonaisvaltaisen kuvan tutkittavien suomalaisten tieteellisten julkaisujen kehityksestä näillä kolmella alalla tarkasteltavien mittarien perusteella. Mikä tärkeintä aineisto mahdollistaa pitkittäisen vertailun lehtien välillä. Analysoimme artikkeleita suorilla prosenttijakaumilla ja ryhmittelimme artikkelit viiden vuoden välein samaan viisivuotisyhmään. Näin ollen viisivuotisyhmät analyysissa ovat 1990–1994, 1995–1999, 2000–2004, 2005–2009, 2010–2014 ja 2015–2018.

Aineistomme ei sisällä aikakauslehtien artikkeleita, jotka eivät ole tieteellisiä. Näin ollen jätimme tarkastelun ulkopuolelle kaikki keskustelevat artikkelit ja esimerkiksi kirja-arvostelut. Sosiologiasta ja Psykologiasta otimme mukaan tieteelliset artikke-

lit -osiossa julkaistut tekstit. Lisäksi Psykologiasta otimme mukaan artikkelit, jotka olivat julkaistu tutkimuselosteina vuosina 1990–2005. KAK:n aineistoon valitsimme artikkelit, jotka olivat tiede ja tutkimus -otsikon alla. Sosiologiassa julkaistiin keskimäärin vuosittain 15 artikkelia (min. 11, max. 18), Psykologiassa 21 artikkelia (min. 13 max.,28) ja KAK:ssa 13 artikkelia (min. 5 max.,21).

Analyysimenetelmät

Tarkastelemme eri tieteenalojen tutkimusartikkelien eroja ja yhtäläisyyksiä neljän luokitusperusteen avulla, jotka ovat:

- 1) metodologinen tutkimustyyppi,
- 2) aineistojen analyysimenetelmät
- 3) vertaileva tutkimusasetelma sekä
- 4) tutkimusaineiston yleistettävyyys.

Luokittelimme ensimmäistä tarkoitusta varten aineiston sillä perusteella, oliko tutkimus teoreettinen tai empiirinen. Empiiriset tutkimukset perustuvat havainnointiin ja ne sisälsivät aineiston, joihin havainnot perustuivat. Teoreettiset artikkelit eivät taas sisältäneet aineistoa. Teoreettisiin artikkeleihin luokiteltiin myös kirjallisuuskatsaukset, koska katsausartikkelit eivät sisällä varsinaista tutkimusaineistoa. Kuitenkin meta-analyysit luokiteltiin empiiriin tutkimuksiin.

Kun tarkastelemme artikkelien analyysimenetelmiä, luokittelemme kaikki empiiriset artikkelit joko laadullisiksi (N = 297), määrällisiksi (N = 449) tai sekamenetelmällisiksi (mixed-methods) (N = 47). Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat kaikki sellaiset artikkelit, joiden aineistot ovat laadullisessa muodossa tai joissa aineistojen tarkastelussa käytetään kvalitatiivisia analyysitekniikoita. Toisen luokan aineistot ovat määrällisiä, matriisimuotoon tiivistettyjä numeerisia aineistoja, joita tarkastellaan määrällisten menetelmien avulla. Viimeisen luokan sekamenetelmiin pohjautuvat artikkelit edustavat sellaisia tutkimuksia, joissa hyödynnetään sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. Tyypillisesti tällaiset artikkelit rakentuvat kahden eri havaintoaineiston tarkastelulle tai esimerkiksi laadullisessa

aineistossa esiintyvien määrällisten ominaispiirteiden erittelylle.

Kun tarkastelimme artikkelien tutkimusasetelmaa, luokittelimme artikkelit sen perustella, sisällikö tutkimus vertailuryhmän vai ei. Tarkastelun kohteena oli se, vertailtiin artikkelissa vähintään kahta ryhmää toisiinsa tai tehtiinkö vertailua vähintään kahden eri ajankohdan välillä. Vertailuasetelma voi perustua joko tilastollisiin menetelmiin tai laadulliseen teksti- ja muiden aineistotyyppien tulkintaan. Esimerkiksi keskiarvojen laskeminen eri ryhmien tai maiden välillä sekä ajallinen vertailu perustuu tilastollisiin eli määrällisiin menetelmiin (Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen, 2014; Töttö, 2004). Vastaavasti esimerkiksi historialliset vertailut eri ajankohtien välillä edustavat vertailevaa laadullista tutkimusotetta (Alasuutari, 2001).

Tutkimukset, joihin ei sisälly vertailuasetelmaa ovat luonteeltaan tapaustutkimuksia tai muita yksittäisiin havaintoihin keskittyvää kuvailuja (ks. tarkemmin Yin, 1994, 5–13). Tyypillistä tapaustutkimukselle on valita tutkimuskohteeksi yksittäinen tapaus, tilanne, tapahtuma tai joukko tapauksia, joiden tarkastelussa kiinnostuksen kohteena ovat usein prosessit. Yksittäistapauksia pyritään tutkimaan niiden luonnollisessa ympäristössään kuvailemalla yksityiskohtaisesti tutkittavaa ilmiötä. Tapausta tutkimalla pyritään lisäämään ymmärrystä kyseisestä ilmiöstä kuitenkin tavoittelematta yleistettävää tietoa (Soy, 1997). Tapaustutkimuksen vastakohtana voidaan pitää selittävää tutkimusta, jossa johtopäätökset perustuvat aineistosta muodostettujen vertailuryhmien välisiin eroihin suhteessa tarkasteltavaan ilmiöön.

Tarkastelimme lopuksi käytettyjen aineistolähteiden yleistettävyyttä eli mahdollisuuksia tuottaa yleistettävissä olevaa informaatiota. Jaimme artikkelit yleistäviin ja muihin sillä perusteella, miten käytetyt tutkimusaineistot oli hankittu tai muodostettu. Satunnaisotokset ja kokonaisaineistot luokiteltiin yleistettäväiksi tutkimuksiksi, kun taas tapaustutkimukset tai muut näytteisiin pohjaavat artikkelit luokiteltiin toiseen ryhmään. Tarkoitamme yleistettävyydellä nimenomaan tutkimusartikkeleissa hyödynnettyjen aineistojen yleistet-

tävyyttä. Tämän muuttujan muodostamisessa oli jonkin verran haasteita, koska joissain tapauksissa aineistojen ominaispiirteitä avattiin artikkeleissa niukasti.

Tehdyt kategorisoinnit tarkistettiin kaikkien muodostettujen muuttujien osalta jokaisen kirjoittajan toimesta erikseen. Aineiston luotettavuuden takaamiseksi, kaksi toisistaan riippumatonta tutkijaa luokittelivat artikkelit edellä mainittuihin luokkiin ja kolmas tutkija tarkasti vielä luokitteluiden oikeellisuuden. Liitetaulukot 1–4 näyttävät kategorioiden tarkat määrät (N) ja osuudet (%) vuosina 1990–2018 julkaistuista artikkeleista.

Tulokset

Yleiskuva julkaisujen eroista ja yhtäläisyyksistä

Taulukosta 1 nähdään, että kolmena vuosikymmenenä (1990–2018) kaikissa lehdissä empiirisyy on ollut hallitsevaa. Jokaisessa lehdessä noin

60 prosenttia julkaisuista oli empiirisiä ja noin 40 prosenttia teoreettisia. Sosiologiassa laadullisen tutkimuksen osuus empiirisistä tutkimuksista (73%) on selkeästi suurempi verrattuna Psykologiaan (30%) ja KAK:aan (9%). Sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen yhdistävää eli sekamenetelmää on käytetty noin joka kymmenessä KAK:n tutkimuksessa. Sosiologiassa ja Psykologiassa sekamenetelmillä tehtyjen tutkimusten osuus on vielä vähäisempi: Psykologiassa noin 5 prosenttia ja Sosiologiassa noin 2 prosenttia.

Sosiologiassa on julkaistu suhteellisesti eniten tutkimuksia ilman vertailevaa asetelmaa: tutkimuksista vertailevia oli ainoastaan joka kolmas. KAK:n julkaisuista vertailevia oli noin 87 prosenttia artikkeleista, kun Psykologiassa vertailevia oli noin 70 prosenttia tutkimuksista. Sosiologiassa vain noin joka viides julkaistu artikkeli oli yleistettävyyteen pyrkivä, kun Psykologiassa yleistettävyyteen pyrki noin joka neljäs. KAK:ssa hieman yli 60 prosenttia artikkeleista käytti aineistoa, joka voitiin yleistää.

Taulukko 1. Menetelmät ja aineistot Sosiologian, Psykologian sekä KAK:n artikkeleista 1990–2018.

	Sosiologia		Psykologia		KAK		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Tutkimuksen lähtökohta								
Teoreettinen	166	40,2	234	41,9	152	40,8	552	41
Empiirinen	247	59,8	325	58,1	221	59,2	793	59
Yhteensä	413	100	559	100	373	100	1345	100
Tutkimuksen menetelmä								
Kvantitatiivinen	62	25,1	211	64,9	176	79,6	449	56,6
Kvalitatiivinen	181	73,3	97	29,8	19	8,6	297	37,5
Sekamenetelmä	4	1,6	17	5,2	26	11,8	47	5,9
Yhteensä	247	100	325	99,9	221	100	793	100
Tutkimuksen aineisto								
Näyte tai muu otos	196	79,4	242	74,5	86	38,9	524	66,1
Yleistävä otos	51	20,6	83	25,5	135	61,1	269	33,9
Yhteensä	247	100	325	100	221	100	793	100
Tutkimus sisältää vertailuryhmän								
Ei vertailuryhmää	164	66,4	99	30,5	28	12,7	291	36,7
Vertailuryhmä	83	33,6	226	69,5	193	87,3	502	63,3
Yhteensä	247	100	325	100	221	100	793	100

Lehtien antamasta yleiskuvasta voidaan todeta, että kolmen alan metodologiset tutkimustyytit ovat melko samanlaisia, koska kaikissa lehdissä oli tasaisesti teoreettisia ja empiirisiä julkaisuja. Samalla julkaisut kuitenkin erosivat toisistaan menetelmiltään, yleistettävyydeltään ja vertailevuuden perusteella. Varsinkin Sosiologian julkaisut erottautuvat menetelmällisesti Psykologian ja KAK:n julkaisuista. Lehtien antamasta yleiskuvasta voidaan päätellä, että Sosiologiassa on julkaistu Psykologiaa ja KAK:ta enemmän tapaustutkimuksia. Seuraavaksi tarkastelemme julkaisujen ajallista kehitystä samoilla mittareilla.

Julkaisujen artikkelien tunnuspiirteet kolmena vuosikymmenenä

Kuvio 1 näyttää empiiristen tutkimusten suhteelliset osuudet eri aikakauslehdissä vuosina 1990–2018. Olemme luokitelleet julkaisuvuodet viiden vuoden välein helpottaaksemme kuvion luettavuutta. Kolmen vuosikymmenen tarkastelu osoittaa, että empiiristen artikkelien osuudet ja niissä tapahtuneet muutokset korreloivat voimakkaasti lehtien välillä. Empiiristen tutkimusten suhteellinen määrä on kasvanut kolmen vuosikymmenen aikana kaikissa lehdissä. Vielä 1990-luvulla hieman alle puolet lehtien julkaistuista tutkimuksista oli empiirisiä, kun vuosina 2015–2018 osuus oli kasvanut lähes 80 prosenttiin. Metodologiset tutkimustyytit ovat kehittyneet yhteneväiseen suuntaan kaikilla tarkastelun kohteena olevilla tieteenaloilla, eikä teorian ja empirian välinen suhde poikkea tieteenalojen välillä tarkasteltavien viisivuotiskausjaksojen aikana juuri toisistaan.

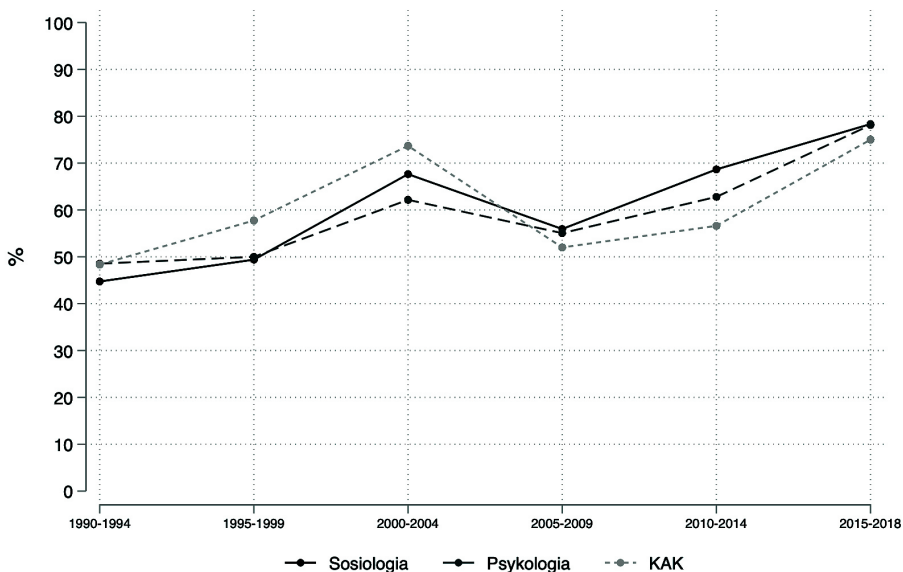
Kuviossa 2 esitetyt tulokset osoittavat, että julkaistujen tutkimusten analyysimenetelmät poikkesivat lehtien välillä jo 1990-luvulla. KAK:n tutkimuksista hieman alle 90 prosenttia oli kvantitatiivisia 1990-luvulla. Vuosina 2000–2004 KAK:n kvantitatiivisten artikkelien osuus nousi noin 90 prosenttiin ja pysyi lähes samalla tasolla vuosina 2005–2009. Vuosina 2010–2014 kvantitatiivisten artikkelien osuus nousi jo noin 95 prosenttiin ja vuosina 2015–2018 niiden osuus oli vielä korkeampi, noin 98 prosenttia. Sosiologian

tutkimuksissa alle 40 prosenttia oli kvantitatiivisia vuosina 1990–1994 ja niiden osuus nousi hieman yli 40 prosenttiin vuosina 1995–1999. Tämän jälkeen kvantitatiivisten artikkelien osuus on lähtenyt jyrkkään laskuun ja vuosina 2005–2018 enää noin 10 prosenttia julkaistuista artikkeleista oli kvantitatiivisia. Psykologiassa kvantitatiivisten julkaisujen osuus on pysynyt melko tasaisena tarkastelujakson aikana: 1990-luvulla kvantitatiivisten julkaisujen osuus vaihteli 60 ja 70 prosentin välillä. Vuosina 2010–2014 osuus oli korkeimmillaan noin 80 prosentissa. Vuosina 2015–2018 kvantitatiivisten osuus oli jälleen noin 60 prosenttia.

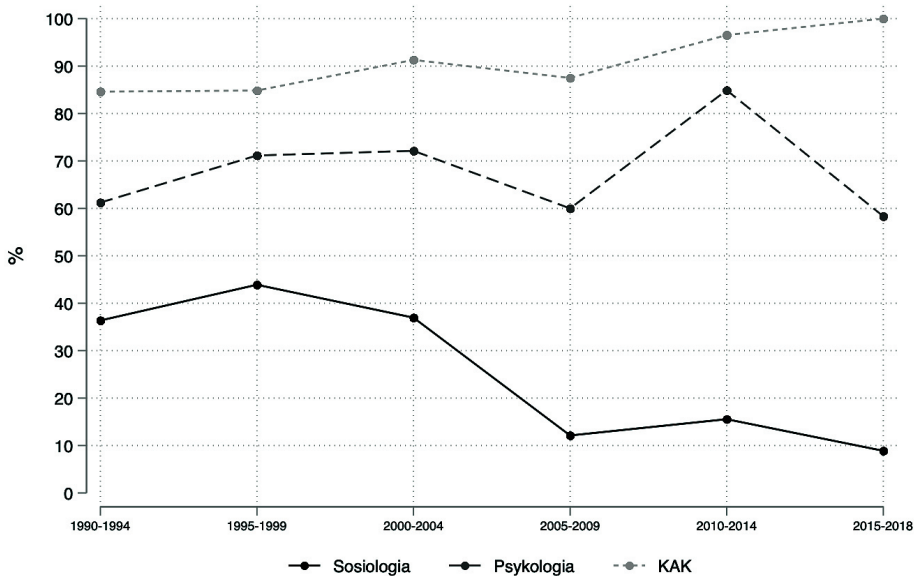
Huolimatta siitä, että Psykologian julkaisuissa määrälliset menetelmät ovat palanneet kolmen vuosikymmenen takaiselle tasolle, tieteenalojen väliset erot kasvoivat viimeisessä vuosikategoriassa (2015–2018). Sosiologiassa ja KAK:ssa julkaistujen kvantitatiivisten tutkimusten osuuksien välinen ero kasvoi 90-luvun vajaan 50 prosenttiyksikön erosta lähes 90 prosenttiyksikköön. Menetelmien välisen kuilun levenemisen syytä on kaksi: Ensinnäkin Sosiologiassa on tehty vuodesta 2005 määrällisillä menetelmillä karkeasti vain joka kymmenes tutkimus. Toiseksi KAK:n empiirisistä julkaisuista vielä 90-luvun alussa noin 85 prosenttia oli määrällisiä, mutta kolmen vuosikymmenen aikana määrällisten osuus kasvoi ja vuosina 2015–2018 lähes kaikki empiiriset tutkimukset olivat kvantitatiivisia. Tulosten perusteella tutkimusmenetelmät ovat eriytyneet toisistaan: KAK:ssa on korostunut entisestään kvantitatiiviset tutkimukset, Sosiologialle on käynyt leimalliseksi kvalitatiivinen tutkimus, kun Psykologia näyttää suosivan melko tasaisesti sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista otetta.

Seuraavaksi selvitämme, missä määrin Sosiologiassa, Psykologiassa sekä KAK:ssa julkaistut tutkimukset ovat perustuneet vertailuasetelmaan. Julkaisu luokiteltiin vertailevaksi, mikäli siinä oli vertailtu vastaaja- tai tapausryhmiä esimerkiksi jonkin taustatekijän tai havainnon ajankohdan perusteella.

Kuviossa 3 esitetyt tulokset osoittavat, että enemmistö tarkastelussa olleista artikkeleista

Kuvio 1. Empiiristen tutkimusten osuus julkaisuista tutkimusartikkeleista 1990–2018.

Kuvio 2. Määrällisten tutkimusten osuus empiirisistä tutkimusartikkeleista 1990–2018.

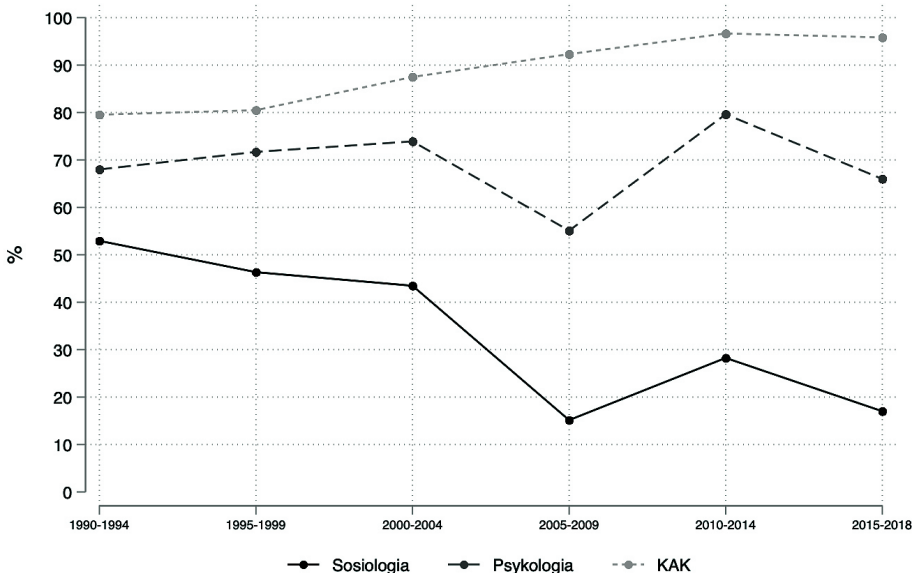
oli toteutettu vertailevalla menetelmällä vuosina 1990–1994. KAK:ssa vertailevien tutkimusten osuus oli suurin (80 %) ja Sosiologiassa pienin (hieman yli 50 %). Lehtien väliset erot kasvoivat kuitenkin kolmen vuosikymmenen aikana samansuuntaisesti kuin aiemmin havaitut kvantitatiivisten artikkeleiden osuudet. Psykologiassa vertailevien tutkimusten osuus oli noin 60 prosenttia vuosina 2015–2018. Osuus on sama kuin tutkimuksen alussa vuosina 1990–1994. Samoin kuin kvantitatiivisten artikkeleiden osuudet, myös vertailevien tutkimusten osuudet ovat Psykologiassa olleet korkeimmalla tasolla vuosina 2010–2014.

Vertailevien tutkimusten osuuksien erojen kasvuissa on myös samanlainen kahtiajakautuminen Sosiologian ja KAK:n tutkimusten välillä kuin aiemmassa kvantitatiivisten tutkimusten tarkastelussa. KAK:n julkaisuissa vertailevien tutkimusten osuus kasvoi melko tasaisesti kolmen vuosikymmenen ajan. Sosiologiassa tilanne on ollut päinvastainen verrattuna KAK:aan: vertailevat tutkimukset vähenivät Sosiologiassa huomattavasti 2000-luvun jälkeen. Esimerkiksi vuosina 2005–2009 vertailevia tutkimuksia oli vähemmän

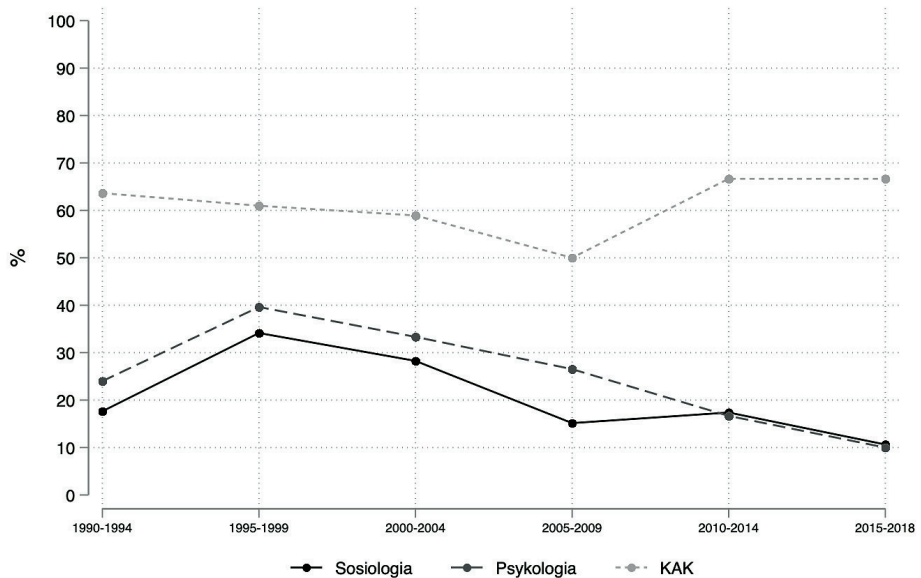
kuin viidesosassa tutkimuksista. Vertailevat tutkimukset yleistyivät Sosiologiassa hetkellisesti vuosina 2010–2014, mutta niiden osuus laski jälleen vuosina 2015–2018 noin 20 prosenttiin.

Viimeisessä osiossa selvitämme aikakaushetkissä julkaistujen tutkimusaineistojen yleistettävyyttä. Yleistettävyyden kriteeri määräytyi aineiston perusteella siten, että satunnaisotoksen tai kokonaisaineiston osuudet selvitetiin kaikista empiirisistä tutkimuksista.

Kuviossa 4 esitetty ajallinen tarkastelu osoittaa, että Psykologiassa ja Sosiologiassa yleistettävien tutkimusten osuudet kehittyivät lähes identtisesti, mutta KAK erosi näistä kahdesta selkeästi. KAK:ssa noin 60 prosenttia empiirisistä tutkimuksista oli yleistäviä 1990-luvun alussa. Yleistettävyyttä tavoittelevien tutkimusten osuus laski vuosien 1995–2009 tarkastelujaksolla yhteensä noin 10 prosenttiyksikköä, mutta nousi lähes 70 prosenttiin 2010-luvulla. Psykologiassa julkaistuihin empiirisistä tutkimuksista reilu viidennes oli yleistäviä 90-luvulla. Psykologiassa yleistäviä tutkimuksia oli parhaimmillaan noin 40 prosenttia vuosina 1995–1999, mutta niiden osuudet laskivat tämän jälkeen tasaisesti niin, että vuosina 2015–2018 vain

Kuvio 3. Vertailevien tutkimusten osuus empiirisistä tutkimusartikkeleista 1990–2018.

Kuvio 4. Yleistettävyyttä tavoittelevien aineistojen käyttö empiirisissä tutkimuksissa 1990–2018.

noin joka kymmenennessä tutkimuksessa pyrittiin yleistettävyyteen. Sosiologiassa vuosina 1995–1999 yleistävien artikkelien osuus oli suurimmillaan 36 prosenttia. Jaksolla 2005–2009 julkaistuista tutkimuksista 15 prosentissa pyrittiin yleistettävyyteen. Vuosina 2015–2019 julkaistuista tutkimuksista enää vain noin 10 prosentissa pyrittiin yleistettävyyteen.

Yhteenveto ja keskustelua

Tässä tutkimuksessa vertailimme Sosiologia- ja Psykologia-lehden sekä Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa (KAK) julkaistujen tutkimusten metodologioita. Ensin tutkimme empiiristen ja teoreettisten tutkimusten osuuksia. Tämän jälkeen keskityimme tutkimaan empiirisistä artikkeleista kvantitatiivisten tutkimusten osuuksia, vertailtavuutta ja sitä, kuinka suuri osuus lehtien artikkeleista hyödynsi yleistettävissä olevia tutkimusaineistoja. Tarkoituksena oli havainnollistaa suomalaisten yhteiskuntatieteellisten alojen eroja ja samankaltaisuuksia niiden tutkimusmenetelmissä.

Tulosten mukaan lehdet eivät eronneet empiiristen ja teoreettisten artikkelien osuuksissa. Kaikissa lehdissä empiiristen artikkelien määrät olivat

nousseet 1990-luvulta ja viime vuosina noin 75–80 prosenttia julkaisuista oli empiirisiä. Kaikki alat ovat tulleet siis empiirisemmiksi, mutta empiiriset artikkelit eroavat toisistaan menetelmällisesti.

Psykologiassa ja varsinkin KAK:ssa julkaistiin suhteellisesti enemmän kvantitatiivista kuin kvalitatiivista tutkimusta. Sosiologiassa kvalitatiivinen tutkimus on ollut paljon yleisempää erityisesti viime vuosina, kun kvantitatiivisten tutkimusten määrät ovat laskeneet noin puoleen 1990-luvusta. Tuloksemme vahvistavat aiempia tutkimustuloksia ja osoittavat laadullisten menetelmien valtakauden kestäneen suomalaisessa sosiologiassa viime vuosiin asti (vrt. Räsänen, Erola & Härkönen, 2005; Uusitalo, 2003). Sosiologian kielellinen käänne näyttää johtaneen subjektiivisen tutkimusotteen valtakauden, ainakin kotimaisessa tieteenalan aikakausjulkaisussa. Vaikka sosiologiassa puhutaan yleensä monimuotoisesta menetelmien käytöstä, tämän tutkimuksen perusteella tämä voidaan kyseenalaistaa. Näyttää pikemminkin siltä, että kotimaista sosiologiaa leimaa – enemmän kuin muita tutkittuja aloja – keskittyminen laadullisiin menetelmiin. Samalla taloustieteelliset artikkelit ovat kehittyneet toiseen suuntaan, kun kvantitatiivisten julkaisujen osuus

on kasvanut. Psykologiassa julkaistaan muita lehtiä tasaisemmin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimuksia.

Kvantitatiivisten tutkimusten osuus heijastuu myös vertailevien tutkimusten osuuksiin: Sosiologia-lehden tutkimuksia julkaistiin suhteellisen vähän vertailevalla tutkimusasetelmalla, kun taas KAK:ssa ja Psykologiassa vertailevien tutkimusten osuudet olivat enemmistössä. KAK:ssa viime vuosina lähes kaikissa artikkeleissa on ollut vertaileva tutkimusasetelma. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa eri ilmiöiden välisten yhteyksien todentaminen tai kumoaminen vaatii perinteisesti vertailevaa asetelmaa, joka mahdollistaa myös kausaalisen järjestyksen, eli mahdollisuuden kuvata sitä, miksi ja miten erilaiset ilmiöt ovat syntyneet (Kaidesoja & Ylikoski, 2018). Mikäli vertailevaa tutkimusta pidetään objektiivisempänä kuin pelkkää tapaustutkimusta, niin Sosiologiassa julkaistut tutkimukset näyttävät kaikkein subjektiivisempina. Vertailtavuuden puute saattaa vaikuttaa myös tutkimusten yhteiskunnalliseen relevanssiin, koska ilmiöiden samankaltaisuuden ja erilaisuuden tarkastelut vaativat aina vertailevaa tutkimusotetta.

Sosiologiassa yleistyneet tapaustutkimukset ovat tärkeitä, kun halutaan ymmärtää ilmiöiden luonnetta, rakentaa uusia käsitteitä tai luoda muille tutkimuksille hypoteeseja (Flyvbjerg, 2006). Ilman vertailevaa asetelmaa on kuitenkin mahdotonta osoittaa yhteyksiä ja vaikutusten olemassaoloa (Töttö, 2004). Tapaustutkimuksien toistettavuus on myös hankalaa. Sosiologisia tutkimuksia onkin välillä syytetty merkityksettömiksi ja ympäröivästä yhteiskunnasta vieraantuneeksi (Uusitalo, 2003; Goldthorpe, 2003).

Empiirisessä tutkimuksessa pyritään usein yleistämään tuloksia otoksesta laajempaan perusjoukkoon hyödyntämällä satunnaistettuja otosmenetelmiä tai kokonaisaineistoja. Yleistettävyyden puute vaikuttaa tutkimusten toistettavuuteen ja tutkimustulosten luotettavuuteen (Freese & Petterson, 2017). Sosiologiassa ja Psykologiassa yleistävien julkaisuiden osuudet ovat laskeneet 1990-luvusta: molemmissa lehdissä viime vuosina vain joka 10. artikkeli tavoitteli yleistettävyyttä. Sen sijaan KAK:ssa julkaisuista empiiristä tutkimuksista enemmistössä pyrittiin yleistämiseen.

Kansainvälisesti psykologian alalla ongelmana onkin ollut juuri tulosten toistettavuus: pieniin ja valikoituneisiin otoksiin perustuvien tutkimusten tulokset eivät ole toistuneet eri konteksteissa (Serra-Garcia & Gneezy, 2021). Tällaisten tutkimusten poliittinen ja yhteiskunnallinen relevanssi ei ole yleensä merkittävää. Sosiologiassa samanlaista keskustelua toistettavuudesta ei ole käyty, sen enempää kansallisesti kuin kansainvälisestikään. Usein sosiologiset kvantitatiiviset tutkimukset perustuvat kuitenkin suuriin satunnaisotoksiin (esim. Lehti & Karonen, 2020), minkä vuoksi yleistettävyyden puute vaivaa luultavasti lähinnä kvalitatiivisia tutkimuksia, joiden määrän kasvu Sosiologia-lehdessä on ollut voimakasta.

Yhteiskuntatieteellisten alojen menetelmällinen eriytyminen voi tulevaisuudessa hankaloittaa yhteistyötä ja vuoropuhelua näiden alojen kanssa. Tulostemme mukaan psykologia ja taloustiede ovat menetelmällisesti lähempänä toisiaan, mikä saattaa puolestaan edesauttaa alojen välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä. Tietysti voidaan väittää, että yhteiskunnallisten ilmiöiden monipuolisempaan tulkintaan ja ymmärtämiseen pitää soveltaa monipuolisesti erilaisia menetelmiä eri aloilta. Siksi menetelmien monimuotoisuus voi samaan aikaan näyttäytyä hedelmällisenä lähtökohtana tieteenalojen väliselle yhteistyölle.

On syytä korostaa, että aineistomme on jossain määrin valikoitunutta sen perusteella, millaista sosiologista, psykologista tai kansantaloustieteellistä tutkimusta se edustaa. Ensinnäkin tarkastelun ulkopuolelle jää Sosiologiaan, Psykologiaan tai KAK:aan tarjottujen käsikirjoitusten ominaispiirteet. Julkaistujen artikkelien avulla voidaan tarkastella vain lehden kulloisenkin toimituksen hyväksymiä käsikirjoituksia. Toiseksi kansainvälisten julkaisujen määrä on lisääntynyt tarkastelujakson aikana kaikilla aloilla huomattavasti, eivätkä kansalliset aikakauslehdet välttämättä edusta kaikkea aloilla tapahtuvaa julkaisuutoimintaa (Erola & Räsänen, 2014b). On olemassa esimerkiksi aiempaa näyttöä siitä, että sosiologiassa kvantitatiiviset tutkimukset painottuvat vahvasti kansainvälisiin lehtiin (Erola, Reimer, Räsänen & Kropp, 2015).

Uskomme silti, että kansalliset lehdet heijastavat tutkittujen alojen metodologioita vähintään kohtalaisesti, vaikka kansallinen huippututkimus julkaisitaisiinkin muualla. Täytyy muistaa, että tutkijoille on luotu myös kannustimia julkaista tutkimuksia kansallisissa lehdissä, koska ne on luokiteltu korkealle kansallisessa JUFO-luokituksessa (luokitustasot 1–2). Mieli- ja populaärikirjoitusten ohella eri alojen kansalliset julkaisufoorumit kun edustavat tieteenalakohtaisia näyteikkunoita akateemiseen maailmaan. Yhteiskuntatieteellisten alojen välillä on avautuvan näkymän perusteella havaittavissa kiintoisia eroja. ■

Kiitokset

Kiitämme VTM Hanna Saarta avusta tutkimusaineiston kokoamisessa.

Lähteet

- ALASTALO, M. (2005). *Metodisuhdanteiden mahti. Lomaketutkimus suomalaisessa sosiologiassa 1947–2000*. Tampere: Vastapaino.
- ALASUUTARI, P. (1996). Theorizing in qualitative research: a cultural studies perspective. *Qualitative inquiry*, 2(4), s. 371–384.
- ALASUUTARI, P. (2001). *Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- ANGRIST, J. A. AND PISCHKE, J.-S. (2010). “The credibility revolution in empirical economics: How better research design is taking the con out of econometrics”, *Journal of Economic Perspectives* 24(2), s. 3–30.
- BEGG, D., FISCHER, S., & DORNBUSCH, R. (2008). *Economics 9. painos*. London: McGraw-Hill Publishing.
- EROLA, J., & RÄSÄNEN, P. (2007). *Suomalaisen sosiaalitieteen menetelmätrendit 1990- ja 2000-luvuilla*. Janus, 15(4).
- EROLA, J. & RÄSÄNEN, P. (toim.) (2014). *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.
- (2014a). EROLA, J. & RÄSÄNEN, P. *Sosiologinen lähestymistapa*. Teoksessa Erola, J. & Räsänen, P. (toim.) (2014) *Johdatus sosiologian perusteisiin*, s. 11–27.
- (2014b). EROLA, J. & RÄSÄNEN, P. *Sosiologian haasteet 2000-luvulla*. Teoksessa Erola, J. & Räsänen, P. (toim.) (2014) *Johdatus sosiologian perusteisiin*, s. 241–250.
- EROLA, J., REIMER, D., RÄSÄNEN, P., & KROPP, K. (2015). No crisis but methodological separatism: A comparative study of Finnish and Danish publication trends between 1990 and 2009. *Sociology*, 49(2), 374–394.
- ESKOLA, A. (1982). *Vuorovaikutus, muutos, merkitys. Sosiaalipsykologian kriittinen tarkastelu*. Helsinki: Tammi.
- ESPING-ANDERSEN, G. (2000). Two societies, one sociology, and no theory. *British Journal of Sociology* 51(5), s. 59–77.
- FLYVBJERG, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry*, 12(2), s. 219–245.
- FREESE, J., & PETERSON, D. (2017). Replication in social science. *Annual Review of Sociology*, 43, s. 147–165.
- GOLDTHORPE, J.H. (2003). *Sociology as Social Science and Cameral Sociology: Some Further Thoughts*. *European Sociological Review* 2004, 20(2), s. 97–105.
- HS (2021). *Professorin kirja paljastaa vasemmistoradi-kaalien likaiset temput*. Helsingin sanomien pääkirjoitus 3.4.2021. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000007898507.html> Luettu 17.5.2021
- HONKAPOHJA, S. (2010). *Taloustieteen tila Suomessa. Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 106(1).
- ILMAKUNNAS, S. (2019). *Taloustieteen uskottavuusvallankumouksella parempaan politiikkaan? Kansantalouden aikakauskirja*, 3(115), s. 401–404.
- KAIDESOJA, T. & YLIKOSKI, T. (2018). *Syistä selityksiin: kausaalisuus ja selittäminen yhteiskuntatieteissä*. Helsinki: Gaudeamus.
- KANNIAINEN, V. (2011). *Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tarvitaan kvantitatiivisia menetelmiä. Tieteessä tapahtuu*, 29(3).
- KANGAS, O., JAUHAINEN, S., & SIMANAINEN, M. (2020). *Suomen perustulokokeilun arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriö*. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162219/STM_2020_15_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 17.5.2021
- KIVINEN, O. & HEDMAN, J. (2019). *Suomalaisprofessorien tieteellisten julkaisujen kansainvälinen taso yhteiskunta-, kasvatustieteiden ja taloustieteissä. Tiedepolitiikka*, 1/2019.
- KUORTTI, J., MÄNTYNYNEN, A., & PIETIKÄINEN, S. (2008). *Kielen rakennustelineillä: kielellisen ja yhteiskunnallisen käänteen merkitys*. https://www.researchgate.net/publication/321733423_Kielen_rakennustelineilla_kielellisen_ja_yhteiskunnallisen_kaaanteen_merkitys

- Luettu 17.5.2021
- LEHTI, H. & KARONEN, E. (2020). Koulutuksen laajentuminen, koulutusinflaatio ja palkkatulojen heterogeenisyys eri yliopistoaloilla 1990- ja 2000-luvulla. *Sosiologia*, 57(2), s. 130–150.
- MIKKELI, H. & PAKKASVIRTA, J. (2007). Tieteiden välissä? Johdatus monitieteisyyteen, tieteiden välisyyteen ja poikkitieteisyyteen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit OY.
- NUMMENMAA, L., HOLOPAINEN, M., & PULKKINEN, P. (2014). Tilastollisten menetelmien perusteet. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 18, s. 193–194.
- OKSANEN, A. (2019). Sosiaalipsykologia: manifesti satelliittitieteelle. *Psykologia* 54(1), s. 56–62.
- PLUCKROSE, H., & LINDSAY, J. A. (2020). *Cynical Theories: How Activist Scholarship Made Everything about Race, Gender, and Identity—and Why This Harms Everybody*. USA: Pitchstone Publishing.
- PUURONEN, V. (2005). Sosiologia ja fysiikka. *Tieteessä Tapahtuu*, 23(8). <https://journal.fi/tt/article/view/57130> Luettu 17.5.2021
- RÄSÄNEN, P., EROLA, J. & HÄRKÖNEN, J. (2005). Teoria ja tutkimus *Sosiologia-lehdessä*. *Sosiologia*, 42(4).
- SAARINEN, A. (2007). Suomalainen sosiaalipolitiikka ja sosiologia empiirisinä oppialoina. *Sosiologia-lehdessä*. *Sosiologia*, 44(1).
- SERRA-GARCIA, M., & GNEEZY, U. (2021). Nonreplicable publications are cited more than replicable ones. *Science Advances*, 7(21). <https://advances.sciencemag.org/content/7/21/eabd1705> Luettu 18.5.2021
- SK (2020). Rämö, A. Tämä ei nyt ole ookoo. *Suomen Kuvalehti*, 50/2020.
- SOKAL, A. D. (Ed.). (2000). *The Sokal hoax: The sham that shook the academy*. University of Nebraska Press.
- SOY, S.K. (1997). *The Case Study as a Research Method*. Texas: University of Texas.
- TAKALA, M. (1979). Suomalaisen psykologian 1940-luvun tie: Humanistisesta psykometriseen suuntautumiseen? *Psykologia*, 14(5), s. 14–20.
- TOIVANEN, O. (2010). Taloustieteen tila Suomessa—tutkimus, resurssit, uhat ja mahdollisuudet. *Kansantaloudellinen Aikakauskirja*, 106(1), s. 73–87.
- TOIVONEN, T. (2004). *Sosiologia: mitä se on?* Teoksessa Kantola, I., Koskinen, K. & Räsänen, P. (toim.): *Sosiologia karttalehtiä*. 3.painos. Tampere: Vastapaino.
- TÖTTÖ, P. (2000). Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Tampere: Vastapaino.
- TÖTTÖ, P. (2004): *Syvällistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.
- UUSITALO, H. (2003). Sosiologia ja yhteiskuntapolitiikka: valtaa vai vallattomuutta? *Yhteiskuntapolitiikka* 68(6), s. 615–621.
- VALTIONEUVOSTO (2017). Suomeen perustetaan taloustieteen huippuyksikkö. *Tiedote* 409/2017. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/suomeen-perustetaan-taloustieteen-huippuyksikko> Luettu 17.5.2021
- VARTIAINEN, H. (2008). *Onko taloustiede ihmistiede?* Kansantaloudellinen aikakauskirja, 104, (4).
- VARTIAINEN, J. (2016). Uusklassinen taloustiede yhteiskuntatieteiden kentässä. Teoksessa Heiskala, R. & Virtanen, A. (toim.): *Talous ja yhteiskuntateoria II: Modernin maailman talous ja sen kritiikki*. Helsinki: Gaudeamus.
- YIN, ROBERT K. (1994): *Case study research - design and methods*. California, Newbury Park: SAGE.

Liitteet

Liitetaulukko 1. Empiiriset ja teoreettiset tutkimusartikkelit 1990–2018

	1990-1994	1990-1994	1995-1999	1995-1999	2000-2004	2000-2004	2005-2009	2005-2009	2010-2014	2010-2014	2015-2018	2015-2018	Yhteensä	Yhteensä
Sosiologia														
Tutkimuksen lähtökohhta	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Teoreettinen	42	55,3	42	50,6	22	32,4	26	44,1	21	31,3	13	21,7	166	40,2
Empiirinen	34	44,7	41	49,4	46	67,6	33	55,9	46	68,7	47	78,3	247	59,8
Psykologia														
Tutkimuksen lähtökohhta	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Teoreettinen	53	51,5	53	50	42	37,8	40	44,9	32	37,2	14	21,9	234	41,9
Empiirinen	50	48,5	53	50	69	62,2	49	55,1	54	62,8	50	78,1	325	58,1
Taloustiede														
Tutkimuksen lähtökohhta	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Teoreettinen	47	51,6	30	42,3	20	26,3	24	48	23	43,4	8	25	152	40,8
Empiirinen	44	48,4	41	57,7	56	73,7	26	52	30	56,6	24	75	221	59,2

Liitetaulukko 2. Empiiristen tutkimusartikkelien menetelmät 1990–2018.

	1990-1994	1990-1994	1995-1999	1995-1999	2000-2004	2000-2004	2005-2009	2005-2009	2010-2014	2010-2014	2015-2018	2015-2018	Yhteensä	Yhteensä
Sosiologia														
Tutkimuksen menetelmä	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Kvantitatiivinen	12	35,3	18	43,9	17	37	4	12,1	7	15,2	4	8,5	62	25,1
Kvalitatiivinen	21	61,8	23	56,1	29	63	29	87,9	38	82,6	41	87,2	181	73,3
Sekamenetelmä	1	2,9	0	0	0	0	0	0	1	2,2	2	4,3	4	1,6
Psykologia														
Tutkimuksen menetelmä	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Kvantitatiivinen	30	60	37	69,8	44	63,8	27	55,1	45	83,3	28	56	211	64,9
Kvalitatiivinen	19	38	15	28,3	17	24,6	18	36,7	8	14,8	20	40	97	29,8
Sekamenetelmä	1	2	1	1,9	8	11,6	4	8,2	1	1,9	2	4	17	5,2
Taloustiede														
Tutkimuksen menetelmä	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Kvantitatiivinen	33	75	28	68,3	42	75	21	80,8	28	93,3	24	100	176	79,6
Kvalitatiivinen	6	13,6	5	12,2	4	7,1	3	11,5	1	3,3	0	0	19	8,6
Sekamenetelmä	5	11,4	8	19,5	10	17,9	2	7,7	1	3,3	0	0	26	11,8

Liitetalukko 3. Vertailu empiirisissä tutkimusartikkeleissa 1990-2018

	1990-1994	1990-1994	1995-1999	1995-1999	2000-2004	2000-2004	2005-2009	2005-2009	2010-2014	2010-2014	2015-2018	2015-2018	Yhteensä	Yhteensä
Sosiologia														
Tutkimuksessa vertailuryhmä	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Ei vertailuryhmää	16	47,1	22	53,7	26	56,5	28	84,8	33	71,7	39	83	164	66,4
Vertailuryhmä	18	52,9	19	46,3	20	43,5	5	15,2	13	28,3	8	17	83	33,6
Psykologia														
Tutkimuksessa vertailuryhmä	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Ei vertailuryhmää	16	32	15	28,3	18	26,1	22	44,9	11	20,4	17	34	99	30,5
Vertailuryhmä	34	68	38	71,7	51	73,9	27	55,1	43	79,6	33	66	226	69,5
Taloustiede														
Tutkimuksessa vertailuryhmä	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Ei vertailuryhmää	9	20,5	8	19,5	7	12,5	2	7,7	1	3,3	1	4,2	28	12,7
Vertailuryhmä	35	79,5	33	80,5	49	87,5	24	92,3	29	96,7	23	95,8	193	87,3

Liitetaulukko 4. Yleistettävät aineistot empiirisissä tutkimusartikkeleissa 1990–2018.

	1990-1994	1990-1994	1995-1999	1995-1999	2000-2004	2000-2004	2005-2009	2005-2009	2010-2014	2010-2014	2015-2018	2015-2018	Yhteensä	Yhteensä
Sosiologia														
Tutkimuksen aineisto	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Näyte tai muu	28	82,4	27	65,9	33	71,7	28	84,8	38	82,6	42	89,4	196	79,4
Yleistävä	6	17,6	14	34,1	13	28,3	5	15,2	8	17,4	5	10,6	51	20,6
Psykologia														
Tutkimuksen aineisto	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Näyte tai muu	38	76	32	60,4	46	66,7	36	73,5	45	83,3	45	90	242	74,5
Yleistävä	12	24	21	39,6	23	33,3	13	26,5	9	16,7	5	10	83	25,5
Taloustiede														
Tutkimuksen aineisto	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Näyte tai muu	16	36,4	16	39	23	41,1	13	50	10	33,3	8	33,3	86	38,9
Yleistävä	28	63,6	25	61	33	58,9	13	50	20	66,7	16	66,7	135	61,1